

Περικλής Γκόγκας: Η θετική Ελλάδα που αγνοούμε

■ ΣΤΟΝ **ΑΝΤΩΝΗ ΚΥΡΙΑΖΑΝΟ** kiriazanos@atticamedia.gr

Greece simply needs more of these businesses». Η πρόταση αυτή είναι αλιευμένη από ένα σχετικό δημοσίευμα της οικονομικής εφημερίδας «Harvard Business Review» και αναφέρεται στην ελληνική, ελληνικότατη μάλιστα, εταιρεία Systems Sunlight, που έχει την έδρα της στην Ξάνθη. Όπως μας εξηγεί στο βιβλίο του «Σύγχρονοι ελληνικοί μύθοι» (εκδ. Κριτική) ο Περικλής Γκόγκας, «το βασικό προϊόν που παράγει είναι οι μπαταρίες για βιομηχανική χρήση. Μια από αυτές τις χρήσεις είναι και οι μπαταρίες για πυρηνικά υποβρύχια. [...] Η ελληνική αυτή εταιρεία, με δική της τεχνογνωσία και έρευνα, αποτελεί έναν παγκόσμιο ηγέτη στον κλάδο αυτό». Και η απρόσμενη αυτή πληροφορία προστίθεται από τον συγγραφέα στις τόσες παρόμοιες άλλες για να καταδείξει στο βιβλίο του, και με ντοκουμέντα, ότι η Ελλάδα δεν είναι μια φτωχή, μίζερη, «κακόμοιρη» χώρα, αλλά μια χώρα με πολλά οικονομικά και άλλα επιτεύγματα, μια χώρα με πολλές «πρωτιές» σε ολόκληρο τον κόσμο: με υψηλό επίπεδο παιδείας, δημόσιας υγείας, τεχνολογικής έρευνας,

εξαγωγών. Ο συγγραφέας αποδεικνύει ότι η Ελλάδα δεν είναι ούτε μια φτωχή ούτε μια μικρή χώρα, ότι ο Έλληνας δεν είναι τεμπέλης – αντίθετα δουλεύει πολύ –, επισημαίνει τα επιτεύγματά μας, στο πρόσφατο παρελθόν κάτω από πολύ δύσκολες συνθήκες, καταδεικνύει την κακή πορεία των ιδιωτικών πανεπιστημίων σε σχέση με τα δημόσια και μάλιστα σε όλο τον κόσμο, εξηγεί τι ακριβώς είναι «το χρέος».

Όλα αυτά τα συμπεράσματα τεκμηριώνονται και αναλύονται σε αυτό το ιδιαίτερα χρήσιμο βιβλίο, που καλό θα ήταν να διδάσκαται όπου δει για να αποκτήσουμε μια άλλη αίσθηση του εαυτού μας και μια άλλη αυτοπεποίθηση. Πέρα από πολιτικές και ιδεολογίες, μπορούμε. Για όλα αυτά, ζητήσαμε από τον οικονομολόγο Περικλή Γκόγκα να απαντήσει στις ερωτήσεις μας.

> Πώς φτάσατε σε αυτές τις θετικές για τη χώρα μας διαπιστώσεις, όταν το κυρίαρχο ρεύμα θεωρεί την Ελλάδα, για να το πούμε με μια παραδοσιακή λέξη, «ψωροκώσταινα»;

Θα σας έλεγα ότι γενικότερα ως άνθρωπος έχω την τάση να μη δέχομαι αβασάνιστα αυτά που μου λένε ή διαβάζω, να μην τα θεωρώ ως δεδομένα και, ακόμα, ότι ως χαρακτήρας μου αρέσει να τα ερευνώ. Άλλωστε είμαι επιστήμων, και στην καρδιά της επιστήμης είναι η αμφισβήτηση ή η επιβεβαίωση των δεδομένων. Και, επίσης, τα χρόνια που έζησα στην Αμερική, και κυρίως στον Καναδά, χώρες που θεωρούνται προοδευμένες και προηγμένες, με βοήθησαν να κάνω συγκρίσεις και να καταλάβω ποια είναι τα στραβά, αλλά κυρίως τα καλά της Ελλάδας. Που είναι πολλά.

> Στις διαπιστώσεις σας αναφέρεστε σε στατιστικές, οικονομικούς δείκτες, αριθμούς και άλλα ανάλογα ντοκουμέντα. Μήπως, όμως, ευημερούν μόνο οι αριθμοί και όχι οι πολίτες; Μήπως δηλαδή αυτές οι λογιστικές απεικονίσεις δεν ανταποκρίνονται στη βιωμένη καθημερινή εμπειρία μας;

Θα σας έλεγα ακριβώς το αντίθετο. Οι αριθμοί μετράνε την πραγματικότητα, χωρίς προκαταλήψεις και ιδεολογίες. Λένε την αλήθεια. Αλλά θα πρέπει και να ξέρουμε να τους διαβάζουμε. Ένας αριθμός μόνος του δεν αρκεί για να βγάλουμε από αυτόν συμπεράσματα, όπως κάνουμε πάρα πολλές φορές. Οι αριθμοί θα πρέπει να εξετάζονται συγκριτικά. Συγκρίνουμε τους αριθμούς με άλλες χώρες και από τη

Περικλής Γκόγκας
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ

σύγκριση καταλαβαίνουμε την αλήθεια με αντικειμενικό τρόπο. Αυτή η σύγκριση μας οδηγεί στο σωστό συμπέρασμα. Παράδειγμα: στην παιδική θνησιμότητα έχουμε τον πιο χαμηλό δείκτη, όπως και στη μητρική θνησιμότητα, αλλά και στη μακροζωία, που είμαστε στις πρώτες χώρες. Αυτά είναι σημαντικά νούμερα. Και έχουν να κάνουν με τον άνθρωπο και με τη ζωή μας. Το αν θα ζήσουμε εμείς, η γυναίκα μας ή το παιδί μας είναι σημαντικά στοιχεία της ζωής μας.

> Θεωρείτε ότι αυτό το θετικό πρόσωπο της χώρας μας αποκρύβεται σκόπιμα, είναι θέμα άγνοιας ή αόμα και ένας αυτοματισμός της κυρίαρχης σκέψης;

Πιστεύω ότι στο μεγαλύτερο μέρος είναι άγνοια και αυτός ο αυτοματισμός που επισημαίνετε. Κάθε φορά που γίνονται σχετικές δηλώσεις από πολιτικούς και ανθρώπους με ανάλογα αξιώματα, όπως πρόεδρους επιμελητηρίων, ακούω πάντα τα ίδια και τα ίδια: ότι η Ελλάδα είναι μια αγροτική και κτηνοτροφική χώρα, ενώ έπαψε να είναι εδώ και 50 χρόνια και είναι πλέον μια ανεπτυγμένη βιομηχανική χώρα, ακούω πόσο σημαντική είναι η αυτάρκεια, ενώ είναι λάθος και, έτσι, καμία χώρα δεν έχει ως στόχο την αυτάρκεια. Επαναλαμβάνουμε τους ίδιους μύθους. Αυτό στην επιστήμη της λογικής λέγεται «αυταπάτη της οικειότητας»: επειδή πιστεύουμε πιο εύκολα κάτι που έχουμε ήδη ακούσει στο παρελθόν, ανεξάρτητα αν είναι αληθές ή όχι. Αντίθετα, πιστεύουμε κάτι πιο δύσκολο όταν το ακούμε για πρώτη φορά.

> Αλήθεια, σε τι οφείλονται αυτοί οι καλοί δείκτες που έχετε επισημάνει στο βιβλίο σας; Στην πρωτοβουλία των πολιτών, στις κυβερνήσεις, στην ψυχοσύνθεσή μας ως λαού, στην ιστορική συγκυρία, στα βαθύτερα χαρακτηριστικά μας;

Θα σας έλεγα ότι οφείλονται σε όλα αυτά, στο μείγμα που περιγράψατε. Και πρέπει να πούμε ένα «μηράβο», όχι βέβαια στους εαυτούς μας, αλλά στις προηγούμενες γενιές, επειδή όλα αυτά τα καλά που απολαμβάνουμε οφείλονται σε αυτούς, στους πολίτες και στο κράτος. Μέσα από σκληρή δουλειά και προσπάθεια, με κόπους και θυσίες, κατάφεραν να κάνουν πραγματικά θαύματα. Είναι οι γονείς μας, οι παππούδες και οι προηγούμενοί τους που ανέβασαν μια γεωργική χώρα στο επίπεδο της ανεπτυγμένης βιομηχανικής χώρας, με υψηλό βιοτικό επίπεδο, με υψηλή τεχνολογία. Φτάσαμε στο επίπεδο άλλων χωρών που δεν γνώρισαν καταστροφές σε πολέμους όπως

εμείς, που άντλησαν για διακόσια και πλέον χρόνια πλούτο από τις αποικίες τους. Όλα αυτά τείνουμε να μην τα βλέπουμε, να τα ξεχνάμε. Είναι σημαντικό ότι οι προηγούμενες γενιές δούλεψαν σκληρά, εστιάζοντας στην ευημερία και προκοπή των παιδιών τους. Και στερούνταν οι ίδιοι για να σπουδάσουν τα παιδιά τους, ώστε να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Περισσότερο όμως, πέρα από την πρακτική του πλευρά, εκείνες οι γενιές δημιούργησαν και αξίες.

> Στο βιβλίο σας αναφέρεστε στο μεταπολεμικό «ελληνικό οικονομικό θαύμα». Γιατί δεν μπορέσαμε να το επαναλάβουμε και πάλι και να βγούμε εγκαίρως από την κρίση;

Μια χώρα, όσο πιο κατεστραμμένη είναι, τόσο πιο γρήγορα αναπτύσσεται και μπορεί να πιάσει υψηλούς ρυθμούς πάνω από 10%. Αυτό περιγράφει το υπόδειγμα του Solow για την ανάπτυξη. Αυτό ακριβώς συνέβη στη χώρα μας μετά τον πόλεμο. Αντίθετα, μια χώρα ήδη ανεπτυγμένη, παρουσιάζει χαμηλότερους δείκτες οικονομικής μεγέθυνσης. Και ενώ είναι βέβαιο ότι μια ανεπτυγμένη χώρα σαν την Ελλάδα δεν μπορεί να έχει ανάπτυξη 7% και 10%, από την άλλη

δεν δικαιολογείται η συνεχόμενη ύφεση που έχουμε αυτά τα χρόνια. Αλλά δεν μπορούσε να γίνει και αλλιώς, επειδή με τα μέτρα που είχαν ληφθεί στην Ελλάδα κάναμε ακριβώς το αντίθετο από αυτό που θα συνιστούσε σε μια περίοδο κρίσης κάθε οικονομολόγος από οποιαδήποτε σχολή σκέψης, που είναι η αύξηση των κρατικών δαπανών και η μείωση των φόρων. Εμείς μειώσαμε κατά 45% τις κρατικές δαπάνες και αυξήσαμε σημαντικά τους φόρους.

> Μήπως εμείς οι Έλληνες θεωρούμε πολλά από τα θετικά που απολαμβάνουμε ως δεδομένα και δεν εκτιμάμε όσο πρέπει τον «παράδεισο» που ζούμε (ή ζούσαμε, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα)...

Θα ήταν ιδανικό αν εμείς οι Έλληνες μπορούσαμε να ζήσουμε σε μια άλλη χώρα, όχι ως τουρίστες, αλλά να δουλέψουμε σ' αυτήν και να συγκρίνουμε τα δεδομένα για να συνειδητοποιήσουμε τα καλά της Ελλάδας, αλλά να επισημάνουμε και τα στραβά της – και να τα διορθώσουμε. Και, βεβαίως, θα πρέπει να αλλάξουμε και ψυχολογία. Οι Αμερικανοί, για παράδειγμα, ένα «καλό» που έχουν είναι ότι πιστεύουν πως είναι οι καλύτεροι σε όλα. Λένε ότι έχουν την καλύτερη δημοκρατία, την καλύτερη χώρα, ότι όλοι θέλουν να μεταναστεύσουν εκεί. Φυσικά, όλα αυτά απέχουν από την πραγματικότητα, αλλά αυτή η πίστη τους τους βοηθάει επειδή τους τონώνει το ηθικό και ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους. Εμείς τώρα είμαστε στον αντίποδα και, με αυτήν τη διάθεση της απαξίας που έχουμε για όλα τα καλά μας, οδηγούμαστε σε μια μίζερια που μουδιάζει τους πολίτες και τους δυσκολεύει να είναι δημιουργικοί και επιτυχημένοι.

> Τέλος, ως οικονομολόγος, τι θα είχατε να συμβουλεύετε τον πρωθυπουργό που θα προκύψει από τις επερχόμενες εθνικές εκλογές;

Να πατήσει στα πολλά θετικά που έχει η χώρα, για να μπορέσει να διορθώσει όλα τα άλλα που είναι αρνητικά. Να μην ξεκινήσουμε από το μηδέν, να μην «τα αλλάξουμε όλα», γιατί αυτό θα μας πάει πίσω. Αν αρχίσουμε από το μηδέν, θα πάμε μπροστά μετά από τριάντα χρόνια, θα έχουν χαθεί δύο γενιές. Και αυτό δεν είναι συνετό.

Ο Περικλής Γκόγκας είναι οικονομολόγος, συγγραφέας βιβλίων και ακαδημαϊκός δάσκαλος στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

> Ως οικονομολόγος, ακαδημαϊκός δάσκαλος αλλά και πολίτης, διαπιστώνετε αυτήν τη θρυλούμενη αντιπαλότητα μεταξύ πολιτη και κράτους ή είναι και αυτή ένας ακόμη μύθος;

Αυτό σε μεγάλο βαθμό δεν είναι μύθος. Αλλά ισχύει παντού στον κόσμο, παντού υπάρχει αυτή η αντιπαλότητα, επειδή ο πολίτης συναντά το κράτος στις δυσκολίες της ζωής του. Στο νοσοκομείο όταν του συμβεί κάτι, στην εφορία για να πληρώσει τους φόρους του, στον στρατό... και σ' αυτές τις περιπτώσεις, με αυτές τις αφορμές, η συνάντηση δεν είναι ευχάριστη. Σε περιπτώσεις ευχάριστες ή βοηθητικές θεωρούμε ότι είναι υποχρέωση του κράτους να μας συνδράμει, όπως το επίδομα ανεργίας σε έναν άνεργο. Άρα, κρίνουμε το κράτος από τις αρνητικές του πλευρές. Παντού στον κόσμο υπάρχει παραοικονομία και φοροαποφυγή. Εμείς οι Έλληνες δεν είμαστε διαφορετικοί άνθρωποι, απλώς απλώς οι έλεγχοι είναι πιο αυστηροί και πιο αποτελεσματικοί. Αλλά αυτά συμβαίνουν παντού. Μπορεί στην Ελλάδα η παραοικονομία να φτάνει το 24%, αλλά και στη Γερμανία είναι μεταξύ 15% και 18%, που δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό.